

4. Nodokļu atvieglojumu (atlaižu) un nodokļu parādu summas

4.1. Nodokļu atvieglojumi un atlaides

Ar nodokļu izdevumiem saprot jebkuras tiesību aktu normas vai praksi, kas samazina vai atliek nodokļu maksājumus kādai nodokļu maksātāju grupai salīdzinājumā ar nodokļa pamatlīkmi. Tā kā nodokļu izdevumi nav faktiski budžeta izdevumi, tad izdevumu apmērs ir nosacīts, pieņemot novērtējumu par maksājumiem vispārīgā gadījumā.

Par nodokļu atvieglojumu var uzskatīt jebkuras novirzes no attiecīgās valsts likumos noteiktā vispārējā nodokļu režīma, kas kādam nodokļu maksātājam vai maksātāju grupai paredz nodokļa sloga samazinājumu vai izdevīgāku nodokļa nomaksas kārtību, vadoties pēc kritērija, ka nodokļu maksātājs vai to grupa atbilst nodokļu likumā noteiktai pazīmei (ienākumu apmērs, ģimenes stāvoklis, saimnieciskās darbības veids u.tml.). Nodokļu izdevumiem var būt dažādas formas: izņēmumi ar nodokli apliekamajā bāzē; ar nodokli neapliekamā bāzes daļa (piemēram, neapliekamais minimums); samazinātas likmes; atlikts nodokļa maksājums; samazinājums nodokļu saistībās.

Vairāk par nodokļu atvieglojumiem informācija pieejama FM mājaslapā pie nozares politikas “*Nodokļu un nodevu politika*” – sadaļas “*Noderīga informācija*” apakšsadaļā “*Informatīvie ziņojumi un pētījumi*”, kur ir atrodama detalizētāka informācija par piemērotajiem nodokļu atvieglojumiem: *Informatīvie ziņojumi un pētījumi | Finanšu ministrija (fm.gov.lv)*.

Kopējie nodokļu atvieglojumu apmēri

2020. gadā kopējais būtiskāko nodokļu atvieglojumu apmērs bija **2 478,2 milj. euro**, kas ir **8,45%** no IKP un **25,9%** no analizēto nodokļu kopējiem ieņēmumiem.

4.1. tabula Būtiskākie nodokļu atvieglojumi pēc to apmēra 2018. – 2020. gadā

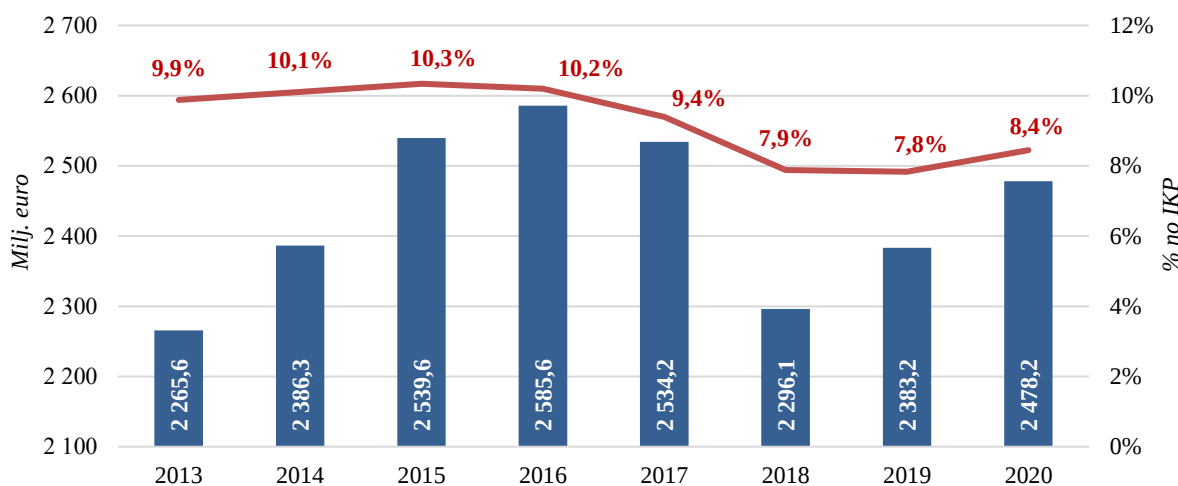
Nodoklis	2020			2019			2018		
	Milj. euro	% no NI ¹	% no IKP	Milj. euro	% no NI ¹	% no IKP	Milj. euro	% no NI ¹	% no IKP
KOPĀ, no tā:	2 478,2	25,9	8,45	2 383,2	24,7	7,83	2 296,1	25,0	7,88
1. Iedzīvotāju ienākuma nodoklis	968,2	53,2	3,30	890,4	46,1	2,93	839,4	48,6	2,88
2. Uzņēmumu ienākuma nodoklis	20,7	10,0	0,07	20,8	46,4	0,07	6,9	2,3	0,02
3. Mikrouzņēmumu nodoklis	66,1	99,6	0,23	84,7	104,1	0,28	112,4	124,9	0,39
4. Nekustamā īpašuma nodoklis	18,8	8,5	0,06	19,2	8,5	0,06	18,2	8,2	0,06
5. Pievienotās vērtības nodoklis	895,6	35,2	3,05	928,0	35,0	3,05	901,3	36,7	3,09
6. Akcīzes nodoklis	239,1	22,6	0,81	176,4	16,6	0,58	186,3	18,1	0,64
7. Dabas resursu nodoklis	246,8	721,3	0,84	241,5	793,2	0,79	211,2	700,8	0,72
8. Transportlīdzekļa ekspluatācijas nodoklis	15,6	16,0	0,05	14,8	15,5	0,05	13,3	14,1	0,05
9. Uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodoklis	5,0	23,1	0,02	5,2	24,5	0,02	4,8	22,4	0,02
10. Elektroenerģijas nodoklis	2,2	46,8	0,01	2,3	45,0	0,01	2,3	45,4	0,01

¹ % no analizētā nodokļa ieņēmumiem, ailē KOPĀ – % no analizēto nodokļu kopējo ieņēmumiem

2020. gadā, salīdzinot ar 2019. gadu, kopējais nodokļu atvieglojumu apmērs ir palielinājies par **95,0 milj. euro** jeb par 4,0%. 2020. gadā visvairāk pieaudzis ir akcīzes nodokļa atvieglojumu apmērs (par 62,7 milj. euro jeb 35,5%, salīdzinot ar iepriekšējo gadu) un IIN

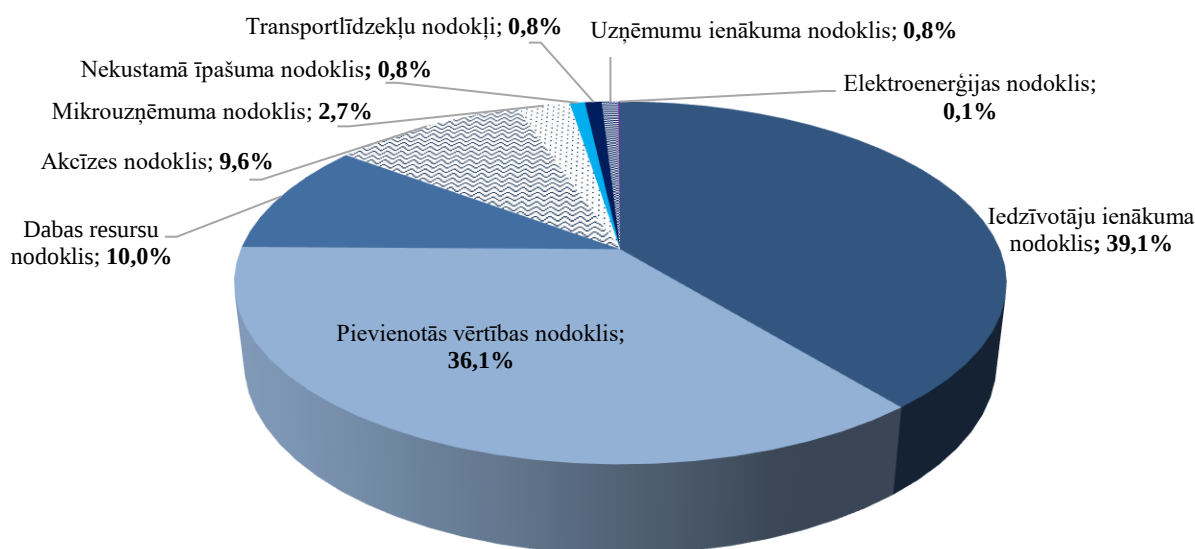
atvieglojumu apmērs (par 77,8 milj. *euro* jeb 8,7%, salīdzinot ar iepriekšējo gadu). Savukārt mikrouzņēmumu nodokļa atvieglojumu apmērs samazinājies par 18,6 milj. *euro* jeb 21,9%, salīdzinot ar iepriekšējo gadu. Arī attiecībā pret IKP kopējais nodokļu atvieglojumu apmērs 2020. gadā salīdzinājumā ar iepriekšējiem gadiem ir palielinājies.

4.1.attēls Nodokļu atvieglojumu apmērs 2013. – 2020. gadā, milj. *euro* un % no IKP

Lielākie nodokļu atvieglojumi pēc to apmēra 2020. gadā ir bijuši IIN un PVN atvieglojumi – attiecīgi **39,1%** un **36,1%** no visiem identificējamiem nodokļu atvieglojumiem pēc to apmēra. Tiem seko dabas resursu nodokļa, akcīzes nodokļa un mikrouzņēmumu nodokļa režīma atvieglojumi – attiecīgi 10,0%, 9,7% un 2,7%. Vismazākie apmēri bija nekustamā īpašuma nodokļa, uzņēmumu ienākuma nodokļa, transportlīdzekļu nodokļu un elektroenerģijas nodokļa atvieglojumiem – attiecīgi 0,8%, 0,8%, 0,8% un 0,1% no kopējiem identificējamiem nodokļu atvieglojumiem (skatīt 4.2. attēlu).

4.2.attēls Nodokļu atvieglojumu procentuālais sadalījums pēc to apmēra 2020. gadā

2020. gadā lielākie nodokļu atvieglojumi pēc to **apmēra un mērķa** tika piešķirti *sociālā rakstura atvieglojumiem* – **76,4%** no visiem nodokļu atvieglojumiem. *Investīciju veicināšanai* tika piešķirti 3,0%, *dabas resursu aizsardzībai* un *lauksaimniecībai* tika piešķirti attiecīgi – 10,0% un 2,4% no visiem nodokļu atvieglojumiem.

Prognozētie būtiskāko nodokļu atvieglojumu apmēri

Lai sniegtu pilnīgu un caurskatāmu valsts budžeta izstrādes informāciju, ir sniegta informācija par būtiskāko nodokļu atvieglojumu ietekmi uz nākamo gadu valsts budžetiem.

4.2.tabula Diferencētā neapliekamā minimuma, pensionāra neapliekamā minimuma un atvieglojuma par apgādībā esošām personām prognozētais apmērs 2021. – 2023. gadā

Nodokļa atvieglojums	Nodokļa atvieglojuma izmaiņas, euro mēnesī				Atvieglojuma prognozētais apmērs, milj. euro ¹		
	2020	2021	2022	2023	2021	2022	2023
Maksimālais neapliekamais minimums	300	300	350/ 500	500	179,2	199,1	213,5
Apliekamā ienākuma sliekšnis, līdz kuram tiek piemērots maksimālais neapliekamais minimums	500	500	500	500			
Apliekamā ienākuma sliekšnis, virs kura netiek piemērots neapliekamais minimums	1 200	1 800	1 800	1 800			
Pensionāra neapliekamais minimums	300	330	350/ 500	500	391,2	432,8	463,1
Atvieglojums par apgādībā esošu personu	250	250	250	250	185,4	204,6	220,8

¹ Jāatzīmē, ka atvieglojuma ietekmes apmērs var mainīties, jo nodokļa maksātājam, iesniedzot GID, rezumējošā kārtībā tiks aprēķināts gada DNM atbilstoši nodokļa maksātāja faktiskajiem gada ienākumiem.

4.3.tabula PVN atvieglojumu prognozētais apmērs 2021. – 2023. gadā, milj. euro

PVN atvieglojums	PVN samazināto likmju izmaiņas, %		Atvieglojuma prognozētais apmērs, milj. euro		
	2020 - 2021	2022 - 2023	2021	2022	2023
PVN atvieglojumi, % no IKP			3,05%	3,07%	3,09%
PVN atvieglojumi, no tā:			956,2	1 042,9	1 114,6
1. Ar PVN samazināto likmi apliekamie darījumi	12/5%	12/5%	128,9	145,5	162,0
1. Medikamentu piegādes	12%	12%	35,2	38,1	40,5
2. Medicīnisko ierīču piegādes ¹	12%	12%	3,6	3,8	4,0
3. Zīdaiņiem paredzēto specializēto pārtikas produktu piegādes	12%	12%	1,1	1,1	1,2
4. Pasažieru un to bagāžas regulāro pārvadājumu pakalpojumi iekšzemē ²	12%	12%	20,1	21,8	28,0
5.1. Mācību literatūras un oriģinālliteratūras, avīžu, žurnālu, biļetenu un citu periodisko izdevumu piegādes ³	12%	5%	4,2	10,4	10,4
5.2. Mācību literatūras un oriģinālliteratūras, avīžu, žurnālu, biļetenu un citu periodisko izdevumu piegādes tiešsaistes režīmā vai lejupielādējot	21%				
6. Izmitināšanas pakalpojumi tūristu mītnēs ⁴	12%	12%	10,2	11,1	15,1
7. Siltumenerģijas piegādes iedzīvotājiem	12%	12%	16,8	18,2	19,3
8. Koksnes kurināmā piegādes iedzīvotājiem	12%	12%	12,7	13,8	14,6
9. Svaigu augļu, ogu un dārzeņu piegādes	5%	5%	25,0	27,1	28,8
2. Ar PVN neapliekamie darījumi	-	-	827,26	897,36	952,59

¹ Medicīnisko ierīču piegādes atvieglojuma prognozes ietekmē ar Latvijas Republikas Senāta 2021. gada 22. marta spriedumu medicīnisko ierīču (arī to komplektējošo daļu, rezerves daļu un piederumu piegādēm precizēta norma. Kā rezultātā kopš 2021. gada jūlija lielākajai daļai medicīnisko ierīču piegādēm piemēro 21% likmi, nevis samazināto 12% likmi, kas tika piemērota pirms tam.

² Ņemot vērā Covid-19 ārkārtas situācijas ietekmi, 2020. gadā būtiski samazinājās pasažieru un to bagāžas regulāro pārvadājumu pakalpojumi iekšzemē, kas ietekmēja piemērotā atvieglojuma apmēru. Tāpēc atvieglojuma prognozēm tiek izmantots 2019. un 2020. gada vidējais IKP īpatsvars uz šo nozari, bet 2023. gadam jau 2019. gada IKP īpatsvars, pieņemot, ka nozare pakāpeniski atkopsies iepriekšējā līmenī.

³ Mācību literatūras un oriģinālliteratūras, avīžu, žurnālu, biļetenu un citu periodisko izdevumu piegādes, neskatoties uz IKP pieaugumu, jau no 2016. gada piemērotā atvieglojuma apmērs ar katru gadu pakāpeniski samazinājies, kā rezultātā atvieglojuma prognozei netiek piemērota IKP pieauguma tendence. Savukārt atvieglojuma pieaugumu būtiski ietekmē samazinātās likmes 5% apmērā piemērošana no 2022. gada.

⁴ Ņemot vērā Covid-19 ārkārtas situācijas ietekmi, 2020. gadā būtiski samazinājās tūrisma izmitināšanas pakalpojumu apjoms, kas ietekmēja piemērotā atvieglojuma apmēru. Tāpēc atvieglojuma prognozēm tiek izmantots 2019. un 2020. gada vidējais IKP īpatsvars uz šo nozari, bet 2023. gadam jau 2019. gada IKP īpatsvars, pieņemot, ka nozare pakāpeniski atkopsies iepriekšējā līmenī.

4.4.tabula Dabas resursu nodokļa atvieglojumu prognozētais apmērs 2021. – 2023. gadā, milj. euro

Nodokļa atvieglojums	Atvieglojuma prognozētais apmērs, milj. euro		
	2021	2022	2023
Dabas resursu nodokļa atvieglojumi, % no IKP	0,79%	0,79%	0,79%
Dabas resursu nodokļa atvieglojumi, no tā:	246,7	267,6	284,1
1. Par transportlīdzekļiem, kurus pirmo reizi pastāvīgi reģistrē Latvijas Republikā	0,9	1,0	1,0
2. Par iepakojumu un vienreiz lietojamiem galda traukiem un piederumiem	142,1	154,1	163,6
3. Par videi kaitīgām precēm	103,7	112,5	119,5

4.2. Valsts ieņēmumu dienesta administrēto kopbudžeta maksājumu parādi

VID administrēto kopbudžeta maksājumu parāds 2021. gada 1. janvārī bija 924,69 milj. euro. Salīdzinot ar 2020. gada 1. janvāri, kopējais parāds ir palielinājies par 59,66 milj. euro jeb 6,9 % (skatīt 4.5. tabulu). Kopējā parāda palielinājums 2021. gada 1. janvārī skaidrojams ar ievērojamu termiņa pagarinājumu atlikuma summas pieaugumu – par 152,74 milj. euro jeb 4,7 reizes. Jāatzīmē, ka, lai sniegtu atbalstu COVID-19 krīzē skartajiem uzņēmumiem, kā viens no atbalsta pasākumiem tika noteikts nodokļu samaksas termiņa pagarināšana.

4.5. tabula Valsts ieņēmumu dienesta administrēto kopbudžeta maksājumu parāds 2021. gada 1. janvārī, salīdzinot ar 2020. gada 1. janvāri, milj. euro

	Parāds 2020.gada 1.janvārī	Parāds 2021.gada 1.janvārī	Izmaiņas (2021.g.-2020.g.)	
			milj. euro	%
Parādu summa kopā, t.sk.:	865,04	924,69	59,66	6,9
-aktuālie parādi	544,25	483,71	-60,54	-11,1
-termiņa pagarinājumi	41,74	194,48	152,74	
-apturētie parādi	279,05	246,50	-32,55	-11,7
Uzņēmumu ienākuma nodoklis, t.sk.:	56,98	49,62	-7,36	-12,9
-aktuālie parādi	29,02	25,12	-3,90	-13,4
-termiņa pagarinājumi	0,74	1,38	0,63	84,8
-apturētie parādi	27,22	23,13	-4,09	-15,0
Pievienotās vērtības nodoklis, t.sk.:	329,49	331,89	2,40	0,7
-aktuālie parādi	171,95	141,35	-30,60	-17,8
-termiņa pagarinājumi	19,63	72,81	53,17	
-apturētie parādi	137,91	117,74	-20,18	-14,6
Akcīzes nodoklis, t.sk.:	41,38	40,21	-1,18	-2,8
-aktuālie parādi	6,36	3,48	-2,88	-45,3
-termiņa pagarinājumi	5,41	8,84	3,44	63,5
-apturētie parādi	29,61	27,88	-1,73	-5,8
Iedzīvotāju ienākuma nodoklis, t.sk.:	270,84	269,95	-0,89	-0,3
-aktuālie parādi	227,63	208,73	-18,90	-8,3
-termiņa pagarinājumi	5,74	26,81	21,06	
-apturētie parādi	37,46	34,41	-3,05	-8,1
Valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas, t.sk.:	131,46	193,62	62,16	47,3
-aktuālie parādi	88,59	83,86	-4,73	-5,3
-termiņa pagarinājumi	9,50	79,95	70,45	
-apturētie parādi	33,37	29,81	-3,56	-10,7

Lai pārvarētu finansiālas grūtības, nodokļu maksātāji var lūgt piešķirt nodokļu samaksas termiņa pagarinājumus (turpmāk – termiņa pagarinājumi). Bez tam nodokļu maksātāji varēja lūgt sadalīt vai atlikt nodokļu maksājumus uz laiku līdz trim gadiem, skaitot no iesnieguma iesniegšanas dienas, kā arī piešķirt termiņa pagarinājumu tiem nokavētajiem nodokļu

maksājumiem, kuru samaksas termiņš jau ir pagarināts saskaņā ar likumu “Par nodokļiem un nodevām”, ja termiņa kavējums radies Covid-19 izplatības rezultātā.

Kopumā 10 871 nodokļu maksātājam piešķirti 33 364 nodokļu samaksas termiņa pagarinājumi¹, kuru sākuma datums ir 2020. gadā, par kopējo summu 332,84 milj. *euro*, t.sk. 14 530 termiņa pagarinājumi jeb 43,5% un 164,33 milj. *euro* jeb 49,4% no kopsummas piešķirti sakarā ar atbalstu nodokļu maksātājiem Covid-19 pandēmijas izplatības un tās radīto seku dēļ (skatīt 4.6. tabulu).

4.6. tabula Nodokļu samaksas termiņa pagarinājumu, kuru sākuma datums ir 2020. gadā, summa, tūkst. *euro*

Nodokļa veids	Likuma “Par nodokļiem un nodevām” 24.panta pirmās daļas 1.punkts un 3.punkts	Likuma “Par nodokļiem un nodevām” 24.panta 1.daļas 4.punkts (nepārvarama vara)	Likuma “Par valsts apdraudējuma un tā seku novēršanas un pārvarēšanas pasākumiem sakarā ar Covid-19 izplatību” 3.pants vai Covid-19 infekcijas izplatības seku pārvarēšanas likuma 4.pants	Kopā
Uzņēmumu ienākuma nodoklis	994,19	2 026,38	845,03	3 865,60
Pievienotās vērtības nodoklis	49 000,79	29 631,20	53 560,81	132 192,79
Valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas	27 218,56	22 854,20	74 229,19	124 301,95
Iedzīvotāju ienākuma nodoklis	7 643,15	7 308,37	23 894,27	38 845,80
Akcīzes nodoklis	14 712,15	4 903,67	6 490,17	26 105,99
Mikrouzņēmumu nodoklis	586,88	438,05	468,08	1 493,01
Dabas resursu nodoklis	711,51	454,52	22,81	1 188,83
Azartspēļu nodoklis	18,53		4 824,54	4 843,07
Kopā	100 885,75	67 616,40	164 334,90	332 837,04

Lielākais termiņa pagarinājumu skaits piešķirts nodokļu maksātājiem, kuru pamatdarbības veids saistīts ar vairumtirdzniecību un mazumtirdzniecību; automobiļu un motociklu remontu, izmitināšanu un ēdināšanas pakalpojumiem vai apstrādes rūpniecību (15 734 jeb 47,2% par kopējo summu 181,67 milj. *euro* jeb 54,6% no visas piešķirtās termiņa pagarinājumu summas). Arī lielākais termiņa pagarinājumu, kas piešķirti saistībā ar Covid-19 ietekmi, skaits (55,6% jeb 8 077 termiņa pagarinājumi) piešķirts šo nozaru nodokļu maksātājiem par kopējo summu 82,28 milj. *euro*.

¹ Dati uz 29.09.2021.